

УДК 37.016:172:33

МЕТОД ПРОЕКТУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Сікалюк А.І., к. пед. н.,
викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Чернігівський національний технологічний університет

У статті порушена проблема формування соціально-етичних основ професійної діяльності майбутніх менеджерів-економістів. Теоретично обґрунтована доцільність використання методу проектування у соціально-виховному процесі вищої школи. Проаналізована структурно-логічна модель поетапного педагогічного впливу на процес формування соціально-етичних цінностей майбутнього менеджера у соціально-виховній діяльності.

Ключові слова: метод проектування, соціально-етичні основи, соціально-етичні цінності, менеджер-економіст, професійна діяльність.

В статье поднята проблема формирования социально-этических основ профессиональной деятельности будущих менеджеров-экономистов. Теоретически обоснована целесообразность использования метода проектирования в социально-воспитательном процессе высшей школы. Проанализирована структурно-логическая модель поэтапного педагогического влияния на процесс формирования социально-этических ценностей будущего менеджера в социально-воспитательной деятельности.

Ключевые слова: метод проектирования, социально-этические основы, социально-этические ценности, менеджер-экономист, профессиональная деятельность.

Sikaliuk A.I. PROJECT METHOD IN THE PROCESS OF FORMATION OF SOCIO-ETHICAL GROUNDS OF FUTURE MANAGERS-ECONOMISTS' PROFESSIONAL ACTIVITY

The article raises the problem of formation of socio-ethical grounds of future managers-economists' professional activity. The appropriateness of using the project method in the socio-educational process of higher school has been proved theoretically. The structure-logical model of the gradual pedagogical influence on the formation of future manager's socio-ethical values in the socio-educational activity has been analyzed.

Key words: project method, socio-ethical grounds, socio-ethical values, manager-economist, professional activity.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми формування соціально-етичних основ професійної (управлінської) діяльності майбутніх менеджерів-економістів зумовлена їх віковими особливостями, наявністю умов для закладання підґрунтя соціально-етичної поведінки у зв'язку з активним формуванням особистісних установок, стереотипів поведінки, світогляду, що надає можливість формувати загальнолюдські та професійні цінності. Адже сучасні соціально-економічні умови вимагають підвищення рівня соціально-етичної культури фахівців економічних спеціальностей, зокрема менеджерів-економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування соціально-етичних основ професійної діяльності майбутніх фахівців у теоретичному аспекті посідає чільне місце у науковому доробку зарубіжних та вітчизняних учених. Зокрема, визначені теоретичні засади соціально-етичних цінностей у працях М. Гавриленко, В. Скуратівського, Т. Щириці та ін.; зв'язок ідеї формування професіоналізму на засадах соціально-етичних цінностей

простежується в працях І. Зязюна, А. Капської, В. Кравцової та ін.; загальнолюдський зміст моральності як комплексне відображення етики в психолого-педагогічному аспекті розкривається у педагогічних концепціях П. Бабочкина, Е. Гуськової, К.-Х. Дікоппа, А. Маслоу та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності використання методу проектування в процесі формування соціально-етичних основ професійної діяльності студента-менеджера економічної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішою функцією нинішньої освітньої системи вищої школи є відтворення уявлення про виховання студентської молоді як про постійну функцію суспільства, яка реалізується на соціетарному рівні, що відображено як у Законі України «Про вищу освіту», у Конституції України, так і в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6; 7; 8], що сприяє реалізації освітньо-виховної по-

літики нашої держави стосовно соціального становлення молодого покоління.

У свою чергу, інституційний рівень забезпечує реалізацію виховних цілей і завдань в умовах конкретних соціальних інститутів, організацій і установ, що їх спеціально створюють для цього. Це другий рівень.

Третій, соціально-психологічний, рівень зумовлює виховання в умовах окремих соціальних груп, асоціацій, корпорацій, колективів.

Четвертий, міжособистісний, рівень визначає специфіку виховання як практику взаємодії, взаємовпливу, сприяє індивідуалізації соціально-виховного процесу.

П'ятий, інтерперсональний, рівень, власне кажучи, є процесом самовиховання, що особистість здійснює як виховний вплив на саму себе в різних життєвих обставинах, у ситуаціях вибору, у процесі виконання професійних завдань, у період самостійної роботи чи самостійного прийняття рішення.

Реалізація виховних завдань на різних рівнях, безперечно, забезпечує виховання духовної еліти завдяки створенню необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення та соціальної й етичної культури (включення до різних видів науково-дослідної, професійно-орієнтованої, соціально-захисної, культурно-просвітницької діяльності), збагачення соціального досвіду шляхом включення їх у соціально значущу діяльність.

З огляду на здійснений аналіз наукових напрацювань стосовно соціально-етичних цінностей [9; 10; 13; 14; 15] в період життєдіяльності студентів у вищій школі можна визначити домінуючі фактори, які обумовлюють соціальну зрілість особистості в умовах соціально-виховної діяльності. Першим серед них слід назвати комплекс знань етики, норм і оцінок, яким володіє особистість, що, безперечно, є початком соціально значущої позиції та поведінки особистості.

При цьому сукупність етичних якостей особистості, усвідомлення і відповідальність за прийняття рішень, толерантність (повага) у відносинах студентів детермінують свідомий вибір типу поведінки, обумовлюючи таким чином цілі діяльності, включаючи й міру активності в соціально-виховній діяльності. Таким чином, соціально-етичні норми стають частиною розвитку особистісної зрілості лише в процесі духовного переосмислення та засвоєного соціального досвіду в реальній поведінці. З урахуванням цього соціально-етичні цінності та цілі, що визначаються зовні, у процесі виховної роботи стають для студента регуляторами дій, оскільки обумовлюють внутрішні цілі й

обсяг особистісних ставлень до здійснених і майбутніх дій.

Відомо, що спосіб життя реалізується через діяльність і поведінку особистості [1; 2; 4; 5], де соціально-етичні вимоги та впливи соціуму сприймаються й засвоюються нею. А отже, із зовнішнього фактора він перетворюється в соціумі на особистісний механізм, за допомогою якого організовується, регулюється та корегується спосіб життя окремого індивіда. Саме в поведінці в концентрованому вигляді проявляється формуюче значення сукупності впливу певних організаційних форм і методів на соціальне й етичне становлення особистості під час її дій у виховній діяльності.

Виходячи з особливостей функціоналу менеджера, ми спроектували структурно-логічну модель поетапного педагогічного впливу на процес формування соціально-етичних цінностей майбутнього менеджера у соціально-виховній діяльності.

Як свідчення розгортання педагогічного соціально-виховного процесу ця модель відображає важливий крок у цьому процесі – це *діагностика рівня сформованості соціально-етичних цінностей у майбутніх менеджерів економічної сфери*. Для нашого дослідження особливо важливим є *прогностично-проектувальний етап*, який дає змогу передбачити майбутній очікуваний результат, оскільки з ним тісно пов'язаний *процес проектування дій і логіки їх розгортання та розробки конкретних програм і планів* діяльності окремих соціально-виховних структур. Цей процес передбачає інформаційну роботу викладачів і волонтерів, просвітницьку діяльність серед кураторів груп з позицій педагогічної підтримки соціально-етичної зрілості.

Звичайно, *оцінка результатів* дає змогу виявити місце та роль окремих форм і методів соціально-педагогічного впливу на формування соціально-етичних цінностей, прояв нових рівнів сформованості означених цінностей-якостей.

Слід зауважити, що в реальних умовах показниками успішного досягнення соціально-етичної зрілості є міра ідентифікації студентів з функціями майбутнього професіонала, з тими соціальними ролями, які кожному із випускників вищої школи економічного профілю доведеться виконувати, міра персоналізації соціально-етичної діяльності особистості.

Окреслені цілі та завдання передбачають самообілізацію соціально-етичних цінностей кожним із учасників експериментального дослідження, що, безперечно, обумовлює спрямованість їх дій і ставлення до соціально-етичних явищ і проблем. З ог-

ляду на вищесказане в експериментальній роботі посилюється значущість застосування певного комплексу методів соціально-виховної роботи, які забезпечують успіх процесу формування соціально-етичних основ професійної (управлінської) діяльності, зокрема це стосується теоретичних знань і практичних методів (проектування, ділові та рольові ігри, метод ситуацій, практикум тощо).

У статті ми хочемо більш детально зупинитися на *методі проектування*. Задля теоретичного забезпечення формування соціально-етичних основ професійної діяльності нами було здійснено контент-аналіз змісту програм навчальних дисциплін: історія, правові дисципліни, психологія та педагогіка, соціологія, соціальна політика, інформаційні технології, професійна етика, культурологія, філософія, ділова українська мова (за профілем діяльності). Результати аналізу змісту теоретичних дисциплін спонукали нас до проведення круглого столу з викладачами, які читають відповідні навчальні дисципліни. Це дало змогу спрямувати їхню діяльність так, щоб професійними соціально-етичними знаннями студенти оволодівали не в готовому вигляді через теоретичні дисципліни, а шляхом самостійних пошуків на базі різних навчальних дисциплін. Це «не лише скорочує терміни засвоєння нових соціально-етичних знань і способів їх «виявлення», але й істотно підвищує їх якість» [9, с. 84]. У цьому плані помітну роль відіграло використання іншими викладачами саме методу проектування, «в основі якого лежить уміння студентів орієнтуватися в інформаційному просторі та самостійно конструювати свої знання при вивченні навчальних дисциплін з різних загальнопрофесійних циклів» [3, с. 85].

Методика проектування дає змогу, не змінюючи кількості нормативних годин, практично використовувати зміст усіх зазначених навчальних дисциплін з метою формування у майбутніх менеджерів економічної сфери соціально-етичні основи професійної (управлінської) діяльності. Тому для викладачів відповідних загальноосвітніх дисциплін було запропоновано окремо включити до семінарських занять теми проектів:

- 1) соціально-етичні основи управлінської діяльності;
- 2) принципи та норми соціальної етики;
- 3) соціально-етичні та правові норми діяльності менеджера економічної сфери;
- 4) соціально-етичний зміст діяльності менеджера економічної сфери;
- 5) соціально-етичний аспект при прийнятті рішення;

б) соціально-етичні основи захисту співробітника.

Звичайно, кожен студент може запропонувати свій варіант теми проекту, але, на нашу думку, вона має стосуватися соціально-етичних аспектів управлінської діяльності.

З метою впровадження цього методу (проектування) для викладачів вищої школи, котрі брали участь в експерименті, було запропоновано додаткову інформацію щодо розробки проектів, у яких передбачалося реалізувати:

1) *підготовчий етап* (визначення теми, мети і завдань, методів вирішення проблеми та джерела інформації, розподіл функцій учасників);

2) *збір студентами інформації*, її аналіз, самостійна підготовка презентацій (вся робота супроводжувалася консультаціями викладачів);

3) *презентація проекту* (це може бути у вигляді доповіді, слайд-шоу з оцінкою роботи кожного учасника, аргументацією можливості реалізації конкретного проекту).

Зведену оцінку за проект виставляли одnogрупники, студенти-експерти чи викладачі та самі виконавці. Така методика оцінювання проекту дає змогу студентам об'єктивно та критично здійснити самоаналіз власної роботи й спрогнозувати можливість корекцію щодо подальшого оволодіння соціально-етичними цінностями.

Так, наприклад, при виконанні проекту «Соціально-етичні основи управлінської діяльності» студенти третього курсу зверталися до інформації про специфіку управлінської діяльності в економічній сфері. В своїх презентаціях вони доводили, що успішна управлінська діяльність має базуватися на соціально-етичних цінностях: цілеспрямованості, соціальній відповідальності, взаємодії (співпраці), справедливості, толерантності (повазі).

Презентація проекту супроводжувалася творчими завданнями для присутніх студентів з метою їх включення у пізнавальний процес. Наприклад, такі завдання: «Визначте, які етичні якості проявляє менеджер економічної сфери у професійній діяльності», «В чому полягає суть соціальності дій управлінця в економічній сфері?». Ці та інші завдання дають змогу не лише виявити рівень знань студентів про соціально-етичні цінності, а й проаналізувати прояв активності студентів у відстоюванні власних позицій.

Включення студентів у інші форми соціально-виховної роботи, крім навчальних дисциплін, дає змогу розширювати їхні знання з проблеми соціально-етичних цінностей і в принципі здійснювати самоперевірку та формувати готовність до виконання певних

соціально-етичних дій. Дослідження прояву соціально-етичних цінностей знайшло своє відображення в показниках про повноту знань про суть соціально-етичних цінностей, необхідних для професійної діяльності, основних норм і вимог професійної етики.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити висновок, що одним з ефективних методів формування соціально-етичних основ професійної діяльності майбутніх менеджерів-економістів є метод проектування, зміст якого обов'язково повинен мати соціально-етичне спрямування. У перспективі необхідно зосередити увагу на виявленні й обґрунтуванні основних напрямів соціально-етичного виховання та розробці нових організаційних форм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брушлинский А. Психология студента / А. Брушлинский. – М.: Институт психологии РАН, 2003. – 272 с.
2. Возняк Л. Психологічні особливості професійної підготовки майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / Л. Возняк. – Івано-Франківськ, 2000. – 195 с.
3. Гринвальд О. Формирование социально-этической компетентности будущих специалистов в воспитательно-образовательном процессе вуза: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. Гринвальд. – Кемерово, 2011. – 201 с.
4. Данчева О. Практична психологія в економіці та бізнесі: [навч. посіб.] / О. Данчева, Ю. Швалб. – К.: Лібра, 1998. – 270 с.
5. Денисова О. Формирование психологической готовности студента – будущего менеджера к управленческой деятельности: дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / О. Денисова. – Самара, 2007. – 193 с.
6. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
9. Кошелева А. Становление социально-нравственной зрелости личности в условиях высшего профессионального образования: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / А. Кошелева. – Орел, 2001. – 193 с.
10. Михайлов О. Формування соціальної зрілості студентів економічного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О. Михайлов. – К., 2001. – 20 с.
11. Олексюк О. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. Олексюк. – К., 1997. – 176 с.
12. Опольська М. Формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів-економістів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / М. Опольська. – Запоріжжя, 2009. – 231 с.
13. Платонов К. Структура и развитие личности / К. Платонов. – М.: Наука, 1986. – 244 с.
14. Радул В. Соціально-професійне становлення особистості: [монографія] / В. Радул. – Кіровоград: Імекс ЛТД, 2002. – 263 с.
15. Яруллина Л. Социальное становление студентов в процессе их экономической подготовки в колледже: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л. Яруллина. – Казань, 1999. – 228 с.